

УЧЕЊЕ У ПАНДЕМИЈИ – SUMMA УТИСАКА

Зборник радова *Учење у пандемији – summa утисака* у најширем смислу узев, бави се карактеристикама наставе у периоду пандемије ковид-19. Кроз визуру наставника, ученика и студената сумирана су искуства у вези с извођењем и похађањем наставе филологије у средњошколским и високошколским установама у Републици Србији, региону, али и широм света у ванредним околностима. Зборник је сегментисан на пет тематских целина, у оквирку којих су распоређени радови којима се насловљени проблем експлицира, те пружа реална слика о његовом стању у посматраном периоду.

У првој целини *Изазови учења у пандемији у теорији и пракси* налази се пет ауторских радова.

Аница М. Радосављевић у раду *Електронска књига као подршка настави на даљину* говори о значају електронског начина учења које је у протеклом периоду било основни вид стицања знања. Детаљно изучавајући развој и достигнућа електронске књиге током времена, ауторка закључује да је њен значај био доминантан у процесу реализације онлајн наставе јер је студентима пружила могућност да несметано и ефикасно наставе с учењем, а да притом нису условљени временом и простором.

Насловом одређена тема *Научноистраживачки рад у доба пандемије ковид-19* анализирана је у раду Мирјане М. Бечејски. Резимирањем различитих искустава истраживача у области друштвених и хуманистичких наука током пандемије ковид-19, ауторка указује на бројне проблеме с којима су се истраживачи сусретали, али и на нове перспективе које су се указале. Иако у новонасталим околностима друштвенохуманистичке науке нису имале приоритет, ауторка истиче њихов значај у одражавању менталног и емотивног здравље људске популације.

Текстом Јелене С. Станковић *Искуство са снимања часова за платформу РТС-А „Моја школа“* детаљно је репрезентован цео процес снимања часова који су емитовани за време ванредне ситуације. Минуциозном анализом свих сегмената у процесу снимања ауторка долази до релевантних и поузданих закључака у вези с реализацијом оваквог вида наставе. У фокусу пажње биле су и наставне јединице код којих је неопходна интеракција с ученицима, те су изискивале додатно ангажовање наставника, што је условило потребу за њиховим додатним стручним ангажовањем и усавршавањем. Снимљени материјал представља трајно сведочанство о једном виду реализације наставе у пандемији.

О студијској размени за време трајања пандемије ковид-19 говори се у раду Сање Д. Стевановић *Искуство студијске размене у пандемији*. Ауторка је у току пандемије боравила на Универзитету у Грацу, те је пренела непосредна искуства у вези с организацијом наставе и предностима и недостацима с којима се гостујући студенти сусрећу. Без обзира на ванредне околности, намеће се закључак да аутентично искуство студентске размене није изостало, као и да се онлајн настава адекватно могла искористити.

У раду Наташе М. Лујић Новић *Уџбеник за учење српског као страног језика на даљину „Причај српски да те цео свијет разумије!“* даје се систематичан преглед насловљене теме. Овај уџбеник настао је као резултат стручног усавршавања и практичне наставе са студентима. Ауторкина примарна намера била је да допринесе развоју наставе српског језика као страног и конципира наставно средство засновано на акционом приступу. У раду се говори и о примени нових технологија које су имале важну улогу при извођењу наставе за време пандемије.

Ауторима је најинспиративнија била тема *Настава у пандемији из угла ученика, студената и предавача*, те је она сагледана кроз девет ауторских и коауторских радова.

Нова тема отворена је радом Јасмине С. Вељковић *Образовање у основној школи у време пандемије*. Ауторка је на основу темељне анализе, засноване на теоријској методи, настојала да утврди на који начин се одвијало образовање у основној школи током пандемије ковид-19. Поред бројних проблема с којима су се суочили првенствено ученици, али и наставници и родитељи, ауторка је предочила и одређене добробити, међу којима су у првом реду усавршавање технологије и овладавање различитим рачунарским алатима и програмима.

Значај допринос проучавању наставе у пандемији дали су студенти прве године србистике на Филозофском факултету у Нишу: Јован Б. Ђорђевић, Јована И. Цакић, Тамара В. Аврамовић, Александра Д. Вукић. Резултати њиховог истраживања репрезентовани су у раду *Изазови учења у пандемији из угла студената ОАС србистике*. На основу јединственог упитника намењеног студентима и професорима аутори су пратили све аспекте онлајн наставе, настојећи да утврде како негативне тако и позитивне стране оваквог вида образовања. Основни закључак био је да су „околности које је онлајн настава изазвала подједнако тешке како за будуће академске грађане, тако и за већ усавршене стручњаке“, те да негативни аспекти преовладавају.

Александар М. Новаковић спровео је систематично и свеобухватно истраживање онлајн наставе, а добијени резултати представљени су у раду *Потенцијална решења за побољшање квалитета онлајн универзитетске наставе из угла студената србистике*. Закључци до којих је аутор дошао делимично се разликују од закључака који су представљени у претходном раду. Анализирајући ставове 96 студената србистике о важним питањима онлајн универзитетске наставе, аутор је запазио промену става студената према онлајн настави од позитивног до делимично негативног, те на основу сугестија студената изнео четрнаест препорука за побољшање њеног квалитета.

О ставу студената о утицају пандемије на наставу говори се и у раду Виктора Билана *Настава у пандемији из угла студената у Аустрији, Хрватској и Србији – мотивација за учење тјеком пандемије ковид-19*. Полазећи од сопственог искуства, те на основу упитника којима су забележена искуства студената из Аустрије, Хрватске и Србије, аутор закључује да је утицај пандемија на учење углавном био негативан, а као основни проблем наводи се прекид социјалних контаката. Међутим, не треба занемарити ни позитивне стране новонастале ситуације, у првом реду овладавање бројним онлајн платформама и материјалима.

Корисна запажања представљена су и у раду *Онлајн настава српског језика као страног на Тјенцинском универзитету за стране студије* Јоване М. Дељанин. У фокусу ауторкине пажње биле су разноврсне могућности програма који су коришћени у онлајн настави и указивање на њихове предности и недостатке. Специфична ситуација с приступом интернету у Кини условила је интензивно трагање за најадекватнијим решењима у реализацији наставе, дељењу материјала, прегледавању задатака и комуникацији са студентима ван часова.

У раду Ане З. Хубер *Изазови у настави књижевности за бруцоше: значај индивидуалног приступа у раду* сублимирана су искуства професора у раду на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду и на основу њих издвојене три групе изазова: технички, психолошки и методички. Будући да вежбе из књижевности „захтевају висок ниво интеракције и бројне групне задатке“, у раду су понуђена решења за превазилажење наведених изазова и осмишљавање одговарајућег

концепта наставе књижевности заснованог првенствено на индивидуалном приступу у раду.

У коауторском раду *Такмичења из српског језика и књижевности у основној школи у доба пандемије ковид-19* аутора Предрага Барјактаровића и Катарине Барјактаровић представљена су запажања из наставничке и ученичке перспективе у ванредној ситуацији. На основу непосредних личних искустава, искустава других наставника, као и познавања методичких принципа изведени су основни закључци, првенствено „да се мишљења и ставови ученика и наставника ни у чему битно не разликују“, као и да припремање ученика за такмичење представља један од ефикаснијих видова наставе на даљину.

Рад *Година учења у пандемији* аутора Снежане С. Радоичић, Исидоре Д. Тамбурић, Данице С. Леповић и Јасмине Рочкомановић сублимира искуства гимназијских ученика у вези с онлајн наставом. Користећи упитник од седамнаест питања, „која су се већинским делом тичала личног поимања и доживљавања онлајн наставе и учења у виртуелном окружењу“, ученици и предметни наставник настојали су да укажу на недостатке, с намером да се настава, али и целокупни школски систем и однос између наставника и ученика унапреде.

Настава у доба пандемије из угла студената филолошких факултета пет земаља Александре С. Стошић још један је рад у низу који доноси значајне информације о искуствима студената у вези с онлајн наставом. У раду је коришћен упитник на који је одговорило укупно 20 студената филолошких факултета у Русији, Пољској, Словенији, Мађарској и Србији. Широк дијапазон различитих начина извођења наставе омогућио је успостављање паралеле с онлајн наставом у Србији, а општи закључак је „да су потенцијални проблеми који се јављају углавном слични код свих студената“.

Значајне резултате донела су и четири рада која су резултат истраживања у оквиру теме *Школске/високошколске секције у пандемији*.

Иако је насловом рада *Значај медија у креирању слободног времена младих у време пандемије covid-19* Марине Лабуд Ђорђевић одређено да је проблем слободног времена сагледан у контексту пандемије ковид-19, у раду се говори о савременом поимању слободног времена, с фокусом на позитивне и негативне ефекте које на време имају медији. Веза с пандемијом може се наћи једино у чињеници да је учење на даљину допринело повећању слободног времена. Између осталог, ауторка закључује да „да медији постају савремени проблем омладине те да је потребно додатно улагање и труд да се проблем реши и пронађу ефикасне методе у минимизирању овог проблема“.

У тексту Милице З. Живковић *Уметност има реч – упркос светској пандемији* представљен је рад секција Основне школе „14. октобар“ у време пандемије ковид-19. Захваљујући доброј организацији и адекватној координацији предметног наставника, ученици су успешно на даљину реализовали новинарску и драмско-рецитаторску секцију. Поред тога што су показали таленте, вештине и интересовања, ученици уметничке секције су у ванредним околностима „усавршили своје истраживачке, информатичке и дигиталне компетенције“, те се може рећи да су „успели да све недостатке наставе на даљину претворе у предности“.

У коауторском раду Милице З. Живковић и Јелене Ђ. Ђорђевић *Друштвене мреже у контексту савремене наставе* приказани су резултати пројекта *Школограм*, који је реализован у време пандемије. Циљ овог пројекта био је да се укаже на бројне опасности које вребају на друштвеним мрежама, да се подстакне критичко мишљење, али и да се покажу позитивне стране онлајн повезивања. Наиме, покренувши пројекат који подразумева „коришћење друштвених мрежа у циљу промовисања позитивних

садржаја из области уметности, спорта и науке“, наставници су дали драгоцен допринос „развоју дигиталне писмености и социјалних вештина код ученика“.

Рад *Филоблог у време пандемије: између учења и ескапизма* Мирјане Бојанић Ћирковић и Јелене Стошић представља значајан осврт на блог Филозофског факултета у Нишу – *Филоблог* у назначеном периоду. Предмет овог рада била је интердисциплинарна анализа лексичких, тематско-мотивских и методолошких аспеката текста. Проучавајући различите текстове који проблем пандемије сагледавају кроз призму психолошких, друштвених, филозофских, васпитно-образовних и књижевноуметничких прилика, ауторке долазе до закључка да се може „веома лако открити језичка слика света, односно у нашем случају начин на који поимамо тзв. доба короне“. Мањи број нековид текстова представља својеврсни ескапизам.

Тема *Методика наставе филологије у пандемији* проблематизује се кроз два рада.

Интернет ресурси за усавршавање онлајн наставе (на примеру часова руског језика) експлицирани су у раду Олге А. Трапезникове. Будући да су новонастале околности условиле да све образовне институције приступе онлајн настави, ауторка разматра савремене интернет технологије и могућности њиховог коришћења у настави руског језика као страног на даљину. У циљу што успешније реализације наставног садржаја, у раду су темељно истражени доступни дигитални образовни ресурси, те је указано на потребу да се за наставу руског језика као страног „израде сопствени дигитални ресурси на основу већ тестираних материјала“.

Ненад Ђ. Благојевић и Милица Ђорђевић говоре *О могућности коришћења подкастова у онлајн настави књижевности*. Истичући широку примену подкастова у онлајн настави језика, аутори темељно разматрају могућности и нуде различите моделе примене подкастова и у реализацији наставе књижевности. У раду су предочени многи изазови с којима се корисници могу сresti, те понуђене главне смернице које могу помоћи у одабиру одговарајућих подкастова, њиховој обради и коначној примени у настави књижевности. Значајан део овог рада представљају закључна разматрања у вези с личним искуствима аутора о примени подкастова у настави књижевности, у току пандемије ковид-19.

Перспективе наставе књижевности у условима онлајн образовања репрезентоване су у два коауторска рада.

У раду Миливоја С. Бајшанског и Јоване С. Стевановић *Епска народна књижевност током пандемије: анализа песама Зидане Скадра и Почетак буне против дахија* сагледане су могућности реализације наставе књижевности у ванредним околностима. Кроз детаљну анализу песама *Зидане Скадра* и *Почетак буне против дахија* аутори настоје да допринесу развоју наставе и методичкој обради усмене књижевности, те да ученицима олакшају разумевање ових песама, да пробуде интересовање за усмену књижевност и традиционалну културу, и смање пасивност на часу.

Јелена М. Павловић Јовановић и Данијела М. Милчић Ђошић у раду *Метод давање повратне информације у четири корака – развој иновације у настави књижевности у време пандемије* представљају модел практичне примене емпатијско-етичког метода у настави књижевности. Модел обухвата четири корака: опис ситуације, опис понашања, опис ефекта и предложено решење. Практична примена овог модела показана је на обради романа *Аги* и *Ема*. Ауторке истичу да је исти модел „могуће развити и у метод за учење ненасилне комуникације“.

Пандемија ковид-19 наметнула је многа размишљања више људи о једној заједничкој теми, те је, између осталог, подстакла и различита истраживања у области науке о језику. Научни скуп *Учење у пандемији – summa утисака* и истоимени зборник подстакнути су конкретним потребама, а решења која су из ових истраживања проистекла имаће дугу актуелност и трајну вредност, што је један од главних разлога да се овај зборник штампа.

Ана Савић-Грујић
виши научни сарадник
Институт за српски језик САНУ